

ДР СТОЈАН БЕРБЕР

Учитељски факултет

Сомбор

ПРЕГЛЕДНИ ЧЛАНАК

UDK: 949.711.000.61

BIBLID: 0353-7129, 9 (2002)1-2, p.175-185

Примљено: 10. 06. 2002.

ДА ЛИ ЈЕ КРАЉ ВУКАШИН ИПАК МОГАО УБИТИ ЦАРА УРОША

Резиме: У српској историографији се веровало, све до појаве студија Љубомира Ковачевића и Илариона Руварца, да је краљ Вукашин убио цара Уроша, о чему је претходно посебно убедљиво писао Мавро Орбин, а за исти закључак се залагао и академик Панта Срећковић. Критичка српска историографска школа је дошла до закључка да је цар Урош умро после Вукашина и да према томе није могао бити од Вукашина убијен. Међутим, медицинска наука и пракса знају да је могуће да убица умре пре особе чију је смрт проузроковао, нарочито у случајевима појаве субдуралног хематома код “убијеног”, због чега сматрамо да расправа о могућој умешаности краља Вукашина у Урошеву смрт није завршена.

Кључне речи: краљ Вукашин, цар Урош, Иларион Руварац, српска критичка историографија

Све до краја 19. века српска историографија је веровала и бележила да је краљ Вукашин убио цара Уроша, а онда су се појавила истраживања Љубомира Ковачевића (Ковачевић, 1886), биолога и математичара по образовању, и Илариона Руварца (Руварац, 1879, 1887), правника и богослова, “оца” српске критичке историографије, често острашћеног полемичара, којима се та тврдња побијала. Мишљење Руварчево и Ковачевићево прихватили су и потоњи српски историчари, па је оно ушло и у школске уџбенике. Исто онако као што су, под утицајем њихових ауторитета, прихватили и суд да Вук Бранковић није издао кнеза Лазара у Косовској бици 1389. године, мада су Радован Самарцић (Самарцић, 1987)

и неки други познати истраживачи сумњали у исправност таквог суда (Божић, 1975; Зуковић, 1994).

Иларион Руварац, чији је рад последњих година подвргнут критичком сагледавању савремених историчара¹, и који је с почетка, на основу анализе бројних записа, тврдио да је битка на Марици била 1370. а не 1371. године, казује у истом чланку да “*polens volens* морам остати при свом првом тврђењу, да Вукашин није убио цара Уроша, но да је цар Урош, који се у почетку децембра 1371. преставио, преживео краља Вукашина, који је пре 1. септембра те исте године у битци на Марици пропао.” (Руварац, 1879)

Главни доказ за историчаре да краљ Вукашин није ударцем буздованом у главу убио цара Уроша у лову у Неродимљу, покушавајући да се домогне царске власти, јесу два документа која је 1836. г. објавио К. Лиречек (серија *Diversa cancellariae* Дубровачког архива) - да је Дубровник (Ragusa) јерусалимском монаху српског манастира Роману Пркоси (Romanus Pricossa) исплатио стонски трибут у две рате- 16. октобра и 3. новембра - на основу пуномоћја цара Уроша (Михаљчић, 1975), што се десило после Маричке битке и погибије Вукашинове 26. септембра исте године. У документу од 3. новембра није забележено да се цар Урош упокојио, што је доказ да је тада био жив и да је умро касније, према историчарима 2. или 4. децембра. Тај докуменат, који је пронашао бечки професор Константин Лиречек, Чех који се бавио српском историјом, наводе сви историчари који заступају тезу о Вукашиновој невиности. Тумачи се да је стонски трибут (порез) исплаћен јерусалимском монаху према Урошевој одлуци (“*cum expresso consensus et voluntate imperatoris Rassie*” - по нарочитом пристанку и вољи цара српског/ према наводу Дубровчана), што је наводно непобитан доказ да је Урош био жив у време исплате!

У прилог томе тврди се да су Дубровчани били добро обавештени о догађајима у српској држави, односно у свом залеђу, а заборавља се да се и њима, као и другима, дешавало да буду дуго без тачних обавештења: након битке код Ангоре 1402. г. нису знали шта се десило у сукобу татарског хана Тамерлана и турског султана Бајазита (зета Лазаревића), па су кнегиња Милица и њена кћи Мара Бранковић тражиле од Дубровчана бродове за помоћ у потрази за својим синовима; Млечани, такмаци Дубровчана и већа сила од њих, који су имали значајан уплив на дубровачки живот, слали су месец дана после Косовске битке

¹ Историчар Чедомир Попов констатује: “Иларион Руварац испољио је једну важну врлину и једну озбиљну ману свог критичког метода у историографији: бриљантну хеуристику и неразвијену херменевтику. Он није умео да увек разликује акта и факта и да процени када се она не слажу. (...) Зато ће у читавом свом стваралаштву остати више критичар и полемичар који руши туђе заблуде, него писац и креатор историјских анализа и синтеза. (Попов, 1997)

дипломату на турски царски двор са два различита писма, једно насловљено на Бајазита, а друго на његовог брата (тада већ мртвог) Јакуба, јер нису знали ко је жив а ко мртав, односно ко држи власт у турском царству после битке; Фирентинци тек у другој половини октобра честитају босанском краљу Твртку I успешно учешће његових трупа у Косовском боју и погубљење Мурата I. Што све сведочи да се вести нису тако брзо и лако преносиле на даљину: највећу, поштанску, брзину постизали су коњаници копноом или бродови морем. А за стицање вести на одредишта беху потребни дани, недеље или месеци! И то када се шаљу специјални гласници (који су мало спавали и коње уморне брзо мењали).

Без њих вести су стизале још спорије.

Колико ли је дана било потребно да прође да стигне вест цару Урошу (ако је био жив) шта се десило у Маричкој бици!

Колико ли је, исто тако, било потребно времена да Дубровчани сазнају да је цар Урош изненада умро!

Очито да цар Урош није потписао налог за исплату стонског трибута у дане када је он исплаћен, већ много раније, а када тачно – то истраживачи не могу да кажу. Нама се чини да је то морало бити бар недељу-две пре прве исплате, јер је бар толико времена било потребно монаху да преко планина и лошим путевима стигне (на коњу преко Херцеговине? бродом из Котора?) до Дубровника. Што значи да је то могло лако бити и пре Маричке битке и погибије Вукашинове.

Али, да прихватимо тезу да је Урош надживео Вукашина.

Ако, опет, прихватимо стварност и медицинску могућност да убица може да умре пре “убијеног”, о чему ће бити касније речи, остаје нам да размотримо односе „убице“ и „убијеног“ и да видимо да ли је било места могућој свађи, тучњави, па и убиству.

Мрњавчевићи, па и Вукашин, пореклом су, вероватно, из Херцеговине. К. Јиречек пише да је неки Мрњан био 1280. г. у Требињу благајник краљице Јелене Анжујске, док М. Орбин, чије је дело штампано први пут 1601. г., казује да је властелин Мрњава живео у Ливну и да га је цар Душан позвао на двор заједно са синовима и уздигао, па је, према Грку Халкокондилу, Вукашин био Душанов пехарник, а Угљеша коњушар, односно заповедници тих служби. Сигурнији подаци говоре да је Вукашинов млађи брат Угљеша управљао 1346. г. као Душанов намесник крајем око Дубровника, а сматра се да се 1358. г. помиње као велики војвода у југоисточној Македонији, куда су Мрњавчевићи доспели. По томе Угљеша је брже напредовао од Вукашина, јер се Вукашин помиње 1330.г. као жупан у прилепском крају, а накнадно као челник. После смрти цара Душана, када је престо преузео недорасли Урош, и када започиње

осамостаљивање крупних феудалаца и убрзано растакање српског царства, Мрњавчевићи се нагло уздижу. Већ 1365. Угљеша се помиње као деспот и „вољени нећак деспине Србије“, са седиштем у Серу, а Вукашин, који је држао пространу област у Македонији и градове Прилеп и Скопље, па и Призрен на Косову, све је утицајнији на царском двору и убрзо, након смрти или одстрањења из политичког живота моћних феудалаца као што су хумски кнез Војислав Војиновић (кога је 1363. покосила куга, а чија је кћерка вероватно била друга жена Урошева), деспот Јован Оливер и други, постаје савладар Урошев и добија титулу краља. Вукашин је имао синове Марка, Андријаша и Дмитра (неки писци помињу и Иваниша). Најстарији син Марко проглашен је касније за младог краља, чиме се јасно давало до знања да Вукашин покушава да оснује нову династију – Мрњавчевића. Својим рођачким односима (са Балшићима у Зети у које се удала Вукашинова ћерка Оливера, са кесаром Војихном чијом ћерком Јеленом-Јефимијом беше ожењен Угљеша, са војводом Хлапенем чији је зет био млади краљ Марко итд.) Мрњавчевићи су јачали своју снагу и уз Балшиће, Николу Алтомановића и кнеза Лазара били најмоћнији феудалци, - толико моћни да су, уживајући подршку и удове царице Јелене, успели да се наметну са царске савладаре.

Како се Вукашин домогао краљевске круне?

Засигурно не тако што му је цар Урош с радошћу поклатио!

Очито да је Урош био приморан да се сагласи са устоличењем Вукашина за краља, што се одиграло, по мишљењу историчара, на крњом народном и црквеном сабору.

А неки историчари сматрају да су односи Уроша и Вукашина били добри јер се Вукашин није могао домоћи краљевске круне без сагласности цара, односно да је краљ Вукашин ковао свој новац у ковници царевој, да им је заједничка дипломатска мисија походила у Дубровник, итд.! Као да је ненормално да краљ коме је круна додељена царском сагласношћу користи своја краљевска овлашћења!

Па се каже да је фреска у цркви св. Николе у манастиру Псачи, на којој су ликови ктитора свастократора Влатка Паскачића, цара Уроша и краља Вукашина, такође доказ добрих односа цара и краља. А Влатко Паскачић ради оно што је био обичај у то време: живописи ликове владара, суверена, да би се признало да је владар изнад ктитора, да заправо посредује између ктитора и Бога. А ако је Влатко Паскачић био у родбинским односима са Мрњавчевићима, тим би био заинтересованији да се и краљ нађе на живопису.

Засигурно је краљ Вукашин имао „мотива“ да убрза крај цару Урошу: пошто Урош није имао законитог нааследника, Вукашин би, као краљ, преузео царски престо. Тако би се устоличила нова владарска династија (види о томе у народној песми „Урош и Мрњавчевићи“).

А ко беше заправо Урош и шта се о његовој личности може знати или наслућивати?

Био је млади краљ поред оца краља Душана, а кад се Душан „венчао“ са царском круном, Урош је постао краљ. Тај византијски обичај установио је код Немањића Душанов отац Стефан Дечански, који је део живота провео у Цариграду. Краљ у будућности постаје цар, па је јамачно устоличење Вукашина означавало да Вукашин претендује на царство. (За што га оптужује и народно предање!)

По нашем мишљењу, Урош -чији је главни двор био у Скопљу- пристао је на то, вероватно, из два разлога: први је – снага Вукашина као феудалца, која ће га заштити од насртаја других феудалаца, а други је – недораслост Урошева да самостално влада, поготово у ситуацији када га је напустила и мајка Јелена, Бугарка, и приклонила се Мрњавчевићима (живела, као Угљешин савладар, у Серу!) из ко зна којих све разлога.²

Када му је умро отац Душан децембра 1355. године, Урош је био млад. Имао је свега 19 година. Године 1360. оженио се Анком, кћерком влашког војводе Александра Басарабе, а недуго потом вероватно (а можда и 1370?) кћерком моћног српског кнеза Војислава Војиновића. Владао је 16 година и умро у својој 35. години, превише млад да би га однела хронична болест. Научи је узрок смрти непознат, а народно предање и неки записивачи сматрају да га је живота лишио краљ Вукашин.

Мавро Орбин, који је, како каже Сима Ћирковић у *Коментарима и изворима Мавра Орбина* (М. Орбин, 1968), вероватно користио и изворе које ми данас не знамо, бележи, крајем 16. века, да је Урош “у почетку ипак показивао велику разборитост и памет у свим својим делима, али током времена показа да не вреди много”. Многи су великаши покушавали да постану већи него што су били, а међу њима су се истицали деспот Вукашин и брат му Угљеша. На упозоравање својих људи да би требало да затвори у тамницу Вукашина и неке осине великаше, те да њихове покрајине да на управљање сиромашној и верној властели, цар Урош није обраћао пажњу, већ је “уздицао оптужене на још веће поло-

² Историчари људске слабости обично заборављају, уколико немају сигурних података о њима. Изгледа да је баш царица Јелена (умрла 7. новембра 1376. као монахиња) из себичних разлога и сама подупирала Мрњавчевиће против непослушног сина. Вероватно нису случајно Мрњавчевићи на свом грбу имали баш њен лик! (Мрђеновић, 1987)

жаје”, па је Вукашину даровао “многе покрајине” па и титулу краља. Дошло је до великог метежа у царевини, која ускоро буде подељена између четири великаша (кнез Лазар, жупан Никола Алтомановић, Балшићи и Мрњавчевићи).

А после неколико година од проглашења Вукашина краљем (1365) одиграла се 1369. г. битка између Вукашина и Угљеше Мрњавчевића, с једне стране, и цара Уроша, жупана Николе Алтомановића (синовца Војислава Војиновића) и кнеза Лазара, са друге стране. Битку су добили Мрњавчевићи. О свему Орбин пише на следећи начин:

“Личне успехе Вукашина и Угљеше нису могли да трпе кнез Лазар и жупан Никола Алтомановић, после њих први великаши у Рашкој. Зато одлучише међу собом да их понизе и подрежу крила њиховој охолости. С тим циљем приђоше цару Урошу подстичући га на све могуће начине против поменуте браће. И на крају га убедише да уђе с њима у савез против речене браће, обећавајући да ће све што им одузму припасти цару Урошу, за кога ће се они заложити да поново добије очинско краљевство.

Припремивши, дакле, моћну војску, пођоше да нападну краља Вукашина и Угљешу. Ови распоредише своју војску и сусретоше се с непријатељем на Косову пољу. Кад се ту заметнула битка, кнез Лазар се повуче са својим четима и побеже. Никола Алтомановић пак, који се хтео борити, беше поражен, његови људи поубијани, те се и сам једва успео спасти. Цар Урош беше ухваћен жив с неколицином властеле свога двора док су други били поубијани.” (Орбин, 1968)

О овоме записује Сима Ћирковић: “Прича о савезу између цара Уроша, кнеза Лазара и Николе Алтомановића против Вукашина и Угљеше није узета озбиљно у нашој науци.” Па након краћег разматрања тадашње ситуације закључује: “Из свега тога проистиче да је Орбин за догађаје овога времена имао један домаћи прилично поуздан извор.” (Ћирковић, 1968)

Историчар Раде Михаљчић, добар познавалац краја Српског царства, сматра да је Орбинов запис, раније одбациван, врло вероватан, јер је “Орбинов извештај о стварању коалиције против Мрњавчевића у складу је са развојем односа између савладара”. Он наводи да нема помена о добрим односима између савладара већ након годину дана од проглашења Вукашина краљем, а 1370. г. Дубровчани се обраћају не цару Урошу већ краљу Вукашину да им потврди повластице добијене од цара Душана! Да је било дошло до потпуног разлаза савладара и да је Вукашин желео да формира нову династију сведочи и податак да је Вукашинов син Марко пре Маричке битке проглашен за младог краља! (Михаљчић, 1975)

А шта је било после битке на Косову?

Непознати аутор из друге половине 15. века записује у хроници *Житија и житељства краљева и царева српских* да беше “уистину красан и изгледом достојан дивљења, а млад расуђивањем, превише милостив и кротак показа се”. Да није био превише мудар сведочи исти писац даље кад каже да пострада од “својих храњеника” (које је “хранио”, држао у милости – примедба С.Б.) Вукашина и Угљеше “старачке савете одбацујући, савете младих примајући и љубећи”, као што је пострадао и Михаил цар грчки од слуге Василија.

Орбин казује да је Вукашин заробљеног цара Уроша довео у своју област, а на крају га убио:

“Кукавни цар, који је за свога живота пустио да великаши заузму царство, боравио је неко време код краља Вукашина, који му је био доделио једну малу област за издржавање. После боравка код њега, пође ка кнезу Лазару. Кад је овај на сличан начин рђаво с њим поступао, поново се врати краљу Вукашину. Али коначно, видећи да с њим поступа као пре, одлучи да побегне у Дубровник. Кад је о томе неки слуга обавестио краља Вукашина, Вукашин га удари буздованом по глави тако да на месту оста мртав. Замотавши га затим у један ћилим, даде га закопати у Шаренику, у области Скопља”. (Орбин, 1601)

Патријарх Пајсије пише у првој половини 17. века у *Житију цара Уроша* да је Вукашин нахушкао своје слуге да убију цара, те кад изиђоше у лов, убише га, испод Неродимње, на месту званом Судимња, и однесоше у храм Успења пресвете Богородице, испод града Петрича, где га сахранише злочинци и старешина цркве тако да о томе нико ништа није знао (Пајсије, 1987).

Видели смо да историчари мисле да је Урош умро почетком децембра 1371., о чему постоји и запис хиландарског монаха Романа из 1382.г.: “Месеца децембра 3. престави се Урош цар други, син првога цара Стефана.” (Павић, 1986)

Ако прихватимо да је цар Урош умро након краља Вукашина, који је погинуо на Марици 26. септембра 1371. (Орбин пише да га је убио после битке паж Никола Хрсојевић, ради пљачке), остаје питање да ли је то ипак могло бити услед евентуалног ударца којег је задобио од Вукашина, како сведоче и народно предање и М. Орбин.

Медицинска наука зна да је то могуће.

А судско–медицинско вештачење у оваквим случајевима било би, и данас, обавезно.

Лекари познају синдром који се назива *субдурални хематом (haematoma subdurale)*. Он настаје након ударца тврдим предметом у главу (батина, буздован, пад са висине на главу итд.), при чему долази до повреде крвних судова који се

налазе између тврде и меке можданице и излива крви. Тај излив може настати нагло и брзо се ширити, проузрокујући притисак на мозак и доводећи до главобоље, евентуално до сомноленције, сопора и коме, на крају и до смрти, ако се хируршки не интервенише и хематом се не одстрани. Могуће је, међутим, да повреда буде мања и да се покидају ситнији крвни судови, који полако изливају крв у субдурални простор, што траје недељама или месецима, да би се тек потом јавили симптоми који указују да је здравље теже угрожено, а што се такође може завршити смрћу.

Тврди се у стручним публикацијама (Медицинска енциклопедија, 1968) да интервал између незгоде и првих клиничких знакова може бити врло дуг, траје месецима, па и годинама. Често се траума, која не мора бити јака, може и заборавити.. Болесници се туже на главобоље, повремено су сметени и поспани, а могу имати и грчеве мишића. Бистрина свести се мења. Некад настају и једнострана парализа тела, проширена зеница на страни хематома, те успорен пулс. У терапији се праве рупе на лобањи, кроз које се одстрањује хематом. Синдром је специфична болест човека, а код животиња, због њихових анатомско-хистолошких карактеристика, не може се изазвати.

Према Радојичићу (1980) субдурални хематом се обично налази на конвекситету мозга, изнад чеоних и темених режњева, а понекад и обострано. Чврст је или течан, или састављен и из чврстих и течних делова. Споља се налази опна, уз дуру обилно васкуларизована, док је унутрашњи део опне тањи и фиброзан. Временом се садржај хематома увећава, што наличи развоју тумора. Слободни интервал, без симптома, траје од неколико дана до неколико месеци. Најпре се јављају главобоље и поремећаји пажње, касније мука, повраћање и збуњеност, а потом, ако се не лечи, долази до афазije, сањивости, сопора и коме, а може се јавити и хемипареза, односно одузетост једне стране тела, чешће на супротној страни од хематома.³

Ако се не може утврдити поуздано на ком је месту крвни излив (а то се да урадити савременом дијагностиком, али не и у она давна времена), врше се пробне трепанације (бушење кости главе) и то прво, како хируршки стручњаци пишу, најпре у темпоралној регији на страни евентуално проширене зенице, потом, ако је потребно, у супротној регији, потом обострано фронтално, па ако се и ту не нађе, онда на граници темпоралне и затыљачне кости. Некад се врши и до шест пробних трепанација док се место излива не установи. Потом се он

³ Аутор ове студије имао је пацијента који је добио ударац у главу, а главоболни симптоми и брза психичка заморљивост јављала се током пет година (!), све док се није специјалним дијагностичким процедурама установило да се ради о обостраним субдуралним хематомима насталим од удараца у главу палицом, након чега се хитно приступило спасоносној неуро-хируршкој интервенцији.

пажљиво одстрањује, а болесник (рањеник) бива спасен од смрти која му је, уз психичко пропадање, претила.

Наравно, тешко је након свега и после толико векова од догађања устврдити да је М. Орбин био у праву, односно да је краљ Вукашин ударио цара Уроша буздованом у главу и убио га, али је такође могуће оправдано размишљати о разложним мотивима које је Вукашин имао да убрза Урошев крај. Не би било необично, у оним временима, када је отац ослепљивао сина, и кад је син подизао војску на оца, када су и браћа међусобно ратовала за власт, и када се убијало мачем или буздованом, да у свађи, о којој Орбин прича, Вукашин “куцне” (израз једног игумана манастира Дечани) Уроша топузом, те да Урош остане жив и, како историчари наводе, умре након Вукашина, што намеће диференцијално-дијагностичко размишљање да као узрок смрти, о чему се може нагађати и даље истраживати, не може за сада одбацити ни евентуални трауматски субдурални хематом, који у досадашњим истраживањима није узиман у обзир, сем код овог аутора (Бербер, 1989), што је и логично, јер историчари који су писали о сукобима Вукашина и Уроша нису имали неопходно медицинско образовање.

На овај начин аутор жели да поново покрене расправу која је, наводно, давно закључена и да подстакне истраживаче, претежно млађе, и неоптерећене ауторитетима, да се усмере на одгонетање правог узрока смрти цара Уроша, с обзиром да је етиологија његове преране смрти још увек непозната.

Као што се не зна ништа ни о његовим последњим данима, нити о болестима од којих је боловао. И као што се зна да није био ратнички расположен као његов отац, цар Душан, и да не беше познат као војсковођа и као војни стратег. И да је, према фрескама на којима је насликан са оцем, као дечак био крупна стаса, али угојен, несклон телесним активностима. А да је као одрастао насликан са брковима и брадом, висок, крупан и стасит, налик на свог оца. Али да је био склон телесним задовољствима, дружећи се са младима, а одговорне послове владоаца препуштао старијим поданицима. Да је био склон брзим и непромишљеним одлукама, због чега је на крају и остао сам, без мајке и без савезника, па и без својих потчињених, који су се претворили у његове противнике, не одајући му никакву почаст и не сматрајући га сувереном кога треба слушати. Што све говори да Урош није био ни разуман ни мудар. А његова прерана смрт, о којој је овде реч, ако је није произвео Вукашинов буздован, могла је - ето могућих путоказа будућим истраживачима - наступити и од какве урођене срчане мане која не беше много видљива (тада би, ваљда, било забележено да су га лечили лекари из Котора или Дубровника!), или од урођеног можданог поремећаја крвних жила, као што је анеуризма (проширење) које

спонтано прска и код младих особа, али је смрт могла доћи и од какве инфективне болести (куга, упала плућа, менингитис), којих је тада било и бројних и тешко излечивих.⁴

ЛИТЕРАТУРА:

1. Бербер С. (1989), *Косовска издаја*, Нови Сад: Дневник.
2. Божић И. (1975), *Неверство Вука Бранковића*, у књизи *О кнезу Лазару*, Филозофски факултет, Београд - Народни музеј, Крушевац, 223-242.
3. Зуковић Љ. (1994), *Да ли је, и кога је, издао Вук Бранковић*, у књизи *Путотвође и путокази*, Српско Сарајево - Унирекс, Никшић: Завод за издавање уџбеника.
4. Медицинска енциклопедија (1968), *Југославенски лексикографски завод*, Загреб, 3: 92-100.
5. Михаљчић Р. (1975), *Крај српског царства*, Београд: СКЗ.
6. Ковачевић Љ. (1886), *И по трећи пут: Краљ Вукашин није убио цара Уроша*, издање аутора, Београд.
7. Мрђеновић Д., Палавестра А., Спасић Д. (1987), *Родословне таблице и грбови српских династија и властеле*, Београд: Нова књига.
8. Орбин М. (1668), *Краљевство Словена*, Београд: СКЗ.
9. Попов Чедомир (1997), *Иларион Руварац и Јован Ристић*, Зборник радова "Браћа Руварац у српској историографији и култури", САНУ-Огранак у Новом Саду и Музеј Срема, Нови Сад-Сремска Митровица, 175-190.
10. Радојичић М. Боровоје (1980), *Клиничка неурологија*, седмо, допуњено и пре-рађено издање, Београд: Институт за стручно усавршавање и специјализацију здравствених радника,.
11. Руварац И. (1887), *О кнезу Лазару*, Нови Сад.
12. Руварац И. (1879), *Хронолошка питања о времену битке на Марици, смрти краља Вукашина и смрти цара Уроша*, у Зборнику Илариона Руварца, свеска I (спремно за штампу Никола Радојичић), Београд: Краљевска академија, 1934.
13. Самарџић Р. (1987), *Око историјског и легендарног у косовском предању*, у књизи *Задужбине Косова*, Богословски факултет, Београд - Епархија рашко-призренска, Призрен.
14. Павић М. (1986), *Стари српски записи и натписи*, Београд: Просвета и СКЗ.
15. Пајсије Јањевац (1987), *Откривање моштију цара Уроша у Сиринићу, 1584*, у књизи *Задужбине Косова*, ибидем.

⁴ А што није имао потомака, ни са првом ни са другом женом, па ни у каквој ванбрачној вези, казује да је можда у младости боловао од упале семеника (orchitis), чему је узрок обично епидемични паротит (заушци).

Summary: Until Ljubomir Kovacevic's and Ilarion Ruvarac's studies, in Serbian historiography it was believed that King Vukasin did kill Czar Uros. The same thesis was previously convincingly discussed by Mavro Orbin in his writings, while Panta Sreckovic justified the thesis, too. Serbian school of historiography criticism came to the conclusion that Czar Uros died after King Vukasin had passed away; consequently it was not possible that he died from Vukasin's hand. However, medical science and practice have recorded some cases in which assassins die after their victims, especially in cases of *hematoma subdurale* in the "murdered". In our opinion, this fact leaves open further discussions about King Vukasin's possible involvement in Uros's death.

Key Words: King Vukasin, czar Uros, Ilarion Ruvarac, Serbian critical historiography.

Резюме: До објављених доклада Любомира Ковачевића и Илариона Руварца, у српској историографији преобладало мишљење да краљ Вукашин убио цара Уроша, о чему посебно убедително писао Мавро Орбини. Такво мишљење и закључак били су и у академика Панты Срећковића. Критичка српска историографска школа пришла к закључку да цар Урош умро након Вукашина и стога није могао бити њим убијен. Међутим, у медицинској науци и пракси позната је могућност да убијатељ умре пре жртве, смрт коју он изазива, посебно у случајевима јављања субдуралне хематоме у «убијеном», из-за чега се сматра да је спор о могућој улози краља Вукашина у убиству Уроша не завршен.

Стержњених речи: краљ Вукашин, цар Урош, Иларион Руварца, српска критичка историографија.